

Türkiye Demokrasininin Siyasi Tarihi

Türkiye Cumhuriyeti siyasi tarihi, Osmanlı İmparatorluğu'nun temelleri üzerine Atatürk ve silah arkadaşları tarafından inşa edilmiş bir devlet olan Türkiye Cumhuriyeti'nin Kurtuluş Savaşı ile başlar.

Kurtuluş Dönemi; 1919 - 1923

Ana maddeler: Kurtuluş Savaşı (Türkiye) ve Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin kuruluşu

I. Dünya Savaşı'ndan yenik çıkan Osmanlı Devleti'nin İtilaf Devletleri'nce işgali sonucunda Misak-ı Milli sınırları içinde ülke bütünlüğünü korumak için girişilen çok cepheli siyasi ve askeri mücadele. 1919-1922 yılları arasında gerçekleşmiş ve 11 Ekim 1922'de imzalanan Mudanya Mütarekesi ile fiilen, 24 Temmuz 1923'te imzalanan Lozan Antlaşması ile resmen sona ermiştir.

Türkiye Cumhuriyeti'nin temel nitelikleri, Lozan Antlaşması'nda da yer almıştır. Buna göre, ülkesi ve ulusuyla bölünmez bir bütün oluşturan Türkiye'de yaşayan ve Türk devletine vatandaşlık bağıyla bağlı olan herkes eşit ve aynı haklara sahip Türk ulusunu oluşturmaktadır[kaynak belirtilmeli].

Saltanatın kaldırılmasının ve Lozan Antlaşması'nın ardından TBMM'de en çok tartışılan konulardan biri olan yeni devletin niteliği sorunu Mustafa Kemal Paşa'nın 28 Ekim gecesi İsmet İnönü'yle, devletin niteliğinin cumhuriyet olduğunu saptayan bir yasa tasarısı hazırlaması ile son buldu. 29 Ekim 1923 günü;

Hakimiyet kayıtsız ve şartsız milletindir. İdare usulü halkın mukadderatını bizzat ve bilfiil idare etmesi esasına dayanır. Türkiye Devletinin hükümet şekli Cumhuriyettir" ”esasına dayalı olarak Cumhuriyet ilan edildi ve yeni Türk Devleti'nin adı artık Türkiye Cumhuriyeti idi.[1]

Tek partili Dönem; 1923-1950

Ana madde: Türkiye Cumhuriyeti'nin Tek Partili Dönemi

Atatürk, 24 Nisan 1920 ve 13 Ağustos 1923 tarihlerinde TBMM Başkanlığına seçildi. Bu başkanlık görevi, devlet-hükümet başkanlığı düzeyindeydi. 29 Ekim 1923 tarihinde Cumhuriyet ilan edildi ve Atatürk ilk cumhurbaşkanı seçildi. Anayasa gereğince dört yılda bir cumhurbaşkanlığı seçimleri yenilendi. 1927, 1931, 1935 yıllarında TBMM Atatürk'ü yeniden cumhurbaşkanlığına seçti.

Atatürk sık sık yurt gezilerine çıkarak devlet çalışmalarını yerinde denetledi. İlgililere aksayan yönlerle ilgili talimatlar verdi. Yurt dışına hiçbir resmî ziyaret için çıkmamakla birlikte, Cumhurbaşkanı sıfatıyla Türkiye'yi ziyaret eden yabancı ülke devlet başkanlarını, başbakanlarını, bakanlarını ve komutanlarını ağırladı.

Atatürk; 1923-1938

Atatürk dönemi iç politikası devrimleri ve yapılan yenilikleri kapsar.

Atatürk Halk Fırkası adıyla bir parti kurmak niyetini ve siyasi fırkaların gerekliliğini 7 Şubat 1923'te Balıkesir Paşa Camii'nde halka hitaben yaptığı, halkçılık temeline dayalı bir fırkanın kurulması üzerinde durduğu konuşmada

'Halk Fırkası dediğimiz zaman bunun içinde bir kısım değil, bütün millet dahildir...Halk Fırkası halkımıza terbiye-i siyasiye vermek için bir mektep olacaktır' diyerek belli etmiştir.

9 Eylül 1923'te Mustafa Kemal Atatürk tarafından kurulmuş olan Cumhuriyet Halk Partisi (CHP), Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk siyasi partisidir.[kaynak belirtilmeli] Başlangıçta adı "Halk Fırkası" olan parti 1924 yılındaki kurultayda adını "Cumhuriyet Halk Fırkası" olarak değiştirdi. 1927 yılında "Cumhuriyetçilik", "Halkçılık", "Milliyetçilik", ve "Laiklik" ilkelerini tüzüğüne ekledi. 1935 yılındaki kurultayda daha önceki dört ilkeye "Devletçilik" ve "'Devrimcilik" ilkeleri de eklenerek ilkeler altıya çıkarıldı ve partinin adı "Cumhuriyet Halk Partisi" oldu.

Atatürk Devrimleri veya diğer adıyla Atatürk İnkıpları, Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu ve ilk cumhurbaşkanı olan Mustafa Kemal Atatürk tarafından öncülük edilen, günümüzde Atatürk İlkeleri olarak bilinen ilkeler doğrultusunda, 1922 ve 1938 yılları arasında hayata geçirilen bir dizi yasal değişikliktir. Bu devrimlerin amacı, Atatürk tarafından; "Türkiye'yi gelişmiş devletler seviyesine çıkartmak" olarak beyan edilmiştir.

Cumhuriyetin İlanı, milletin yönetilme şeklinin belirlenmiş olduğu, Atatürk'ün siyasi devrimlerinden bir tanesidir. 23 Nisan 1920'de TBMM'nin açılışı ile milli egemenliğe dayalı yeni bir devlet kurulmuştu. Ancak Kurtuluş Savaşı devam ederken, milli birlik ve beraberliğin bozulmaması için rejimin adı konulmamıştı. Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde (TBMM) 25 Ekim 1923'te ortaya çıkan kabine bunalımı sonucunda, bu yönetim şeklinin kusurları daha net ortaya çıkmış ve 29 Ekim'de Anayasanın ilgili maddeleri değiştirilerek, ülkenin yönetim şekli cumhuriyet olarak belirlenmiştir.

Cumhuriyet'in ilanı Atatürk ve silah arkadaşları arasında görüş ayrılıklarına, dolayısıyla tepkilere yol açmıştı. Bu ayrılıklar Cumhuriyet Halk Fırkası (CHF)'na karşı ilk muhalefet hareketini doğurdu. Bu gelişmeden sonra Milli Mücadele döneminde M. Kemal Paşa'nın yakınında yer alan ve onu destekleyen Kazım Karabekir, Ali Fuat (Cebesoy), Refet (Bele), Rauf (Orbay) ve Adnan (Adivar) gibi önemli komutan ve şahsiyetler Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası adıyla yeni bir parti kurdular.

Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası, Şeyh Said İsyanı sonrasında, programındaki firkamız itikad-ı diniyeye ve fikriyeye hürmetkardır maddesinden dolayı isyandan sorumlu tutularak 5 Haziran 1925'te kapatıldı.

1923-1929 yılları arasında Teşvik-i sanayi Politikası uygulanmışsa da dünyada yaşanan ekonomik kriz nedeniyle beklenen ölçüde yararlı olamamıştır. Bunun sonucunda 1932 yılında hükümet devletin üretime yönelen temel yatırımları gerçekleştirmesini üstlenmesine karar vermiştir. [2]

1930'lu yıllar dünya tarihi açısından son derece önemliydi. Avrupa'da faşizm yayılmakla birlikte Türkiye'nin doğu komşusu SSCB'de de sosyalist idare anlayışı totaliter ve merkezizetçi bir şekilde yayılmaktaydı. Dünyada ekonomik buhran halklar üzerinde etkisini arttırarak sürdürmekteydi. Türkiye iktisadi buhranı atlatabilmek ve hızla kalkınabilmek amacıyla devletçilik uygulamasına geçmişti.

1934 yılında I.Beş Yıllık Sanayileşme Planı devreye sokuldu. En büyük ağırlık dokuma sektörüne verilmekteydi. Fabrikaların büyük bir kısmı Sovyet kredisi ve teknolojisi ile kuruluyordu. Demiryolları yapımına önem verilmekteydi. [2]

İsmet İnönü 1938-1958

Ana maddeler: Türkiye Cumhuriyeti'nin Tek Partili Dönemi, Cumhuriyet Halk Partisi ve İsmet İnönü Atatürk'ün ölümü üzerine 11 Kasım 1938'de cumhurbaşkanlığına seçilen İnönü Cumhurbaşkanlığının yanı sıra CHP genel başkanlığına da getirildiğinden yönetim üzerinde geniş otorite sahibi oldu.

26 Aralık 1938'de toplanan CHP Üçüncü Büyük Kurultayı'nda İsmet Paşa değişmez genel başkan ve Milli Şef ilan edilmesiyle yaklaşık 12 yıl sürecek olan milli şeflik dönemi başlamış oluyordu.

Ocak 1939'a kadar Atatürk'ün son başbakanı olan Celal Bayar ile ve kurduğu 10. Hükümet ile çalışmış Dahiliye Vekili (içişleri bakanı) Şükrü Kaya'nın yerine Refik Saydam, Hariciye Vekili (dışişleri bakanı) Tevfik Rüştü Aras'ın yerine ise Şükrü Saraçoğlu getirilmiştir. Dış politika ilkeleri ve ekonomik politika farklılıkları yüzünden 25 Ocak 1939'da istifa eden Bayar yerine Refik Saydam yeni hükümeti kurmuştur.

II. Dünya Savaşı (1939-1945) döneminde İnönü ülkeyi savaştan uzak tutmaya çalıştı. Savaş yıllarındaki ekonomik ve toplumsal sıkıntılar ise, dönemin unutulmayan mirası olarak kaldı. Gene bu dönemde Hasan Ali Yücel'in öncülüğündeki Köy Enstitüleri kuruldu ve geliştirildi.

Savaş nedeniyle çok sayıda gencin askere alınması ve temel ürünlerle ilgili olarak devlet stoklarının geniş tutulması nedeniyle iç piyasada büyük darlık yaşanmış ve ürünlerin fiyatları olağanüstü artmıştır. Aynı dönemde hükümet stokçu, karaborsacı ve fırsatçılarla yoğun bir şekilde mücadele etmişse de, toplumun geniş kesmi tatmin edilememiştir.[3]

1958 genel seçimlerinden sonra CHP iktidarı Demokrat Parti'ye (DP) bırakırken, İsmet İnönü ana muhalefet partisi genel başkanı olarak siyasal rolünü sürdürdü. On yıllık muhalefet dönemi sonunda 27 Mayıs sonrası yeni anayasa kabulü ile 15 Ekim 1961 genel seçimlerinden CHP birinci parti olarak çıkınca, İnönü yeniden hükümeti kurmakla görevlendirildi. Bu dönemde CHP-AP, CHP-YTP-CKMP ve CHP-Bağımsızlar koalisyon hükümetlerine başkanlık etti.

II. Dünya Savaşı'nın gelişim süreci

Amerikalı general MacArthur'la 1931 senesinde yaptığı bir konuşmada Mustafa Kemal Atatürk şöyle demektedir; Versay Antlaşması, I. Dünya Savaşı'nı hazırlayan nedenlerin hiçbirini ortadan kaldırmamış, tersine dünün başlıca rakipleri arasındaki uçurumu daha da derinleştirmiştir. Galip devletler yenilenlere barış koşullarını zorla kabul ettirirken bu ülkelerin etnik, jeopolitik ve ekonomik özelliklerini dikkate almamışlar, yalnız düşmanlık duygularının üzerinde durmuşlardır. Böylelikle de bugün içinde yaşadığımız barış, ateşkesten öteye gidememiştir. Bence dün olduğu gibi yarın da Avrupa'nın kaderi Almanya'nın tutumuna bağlı kalacaktır.

20. yüzyılın iki topyekûn savaşından ikincisidir. Altı yıl boyunca, dünyanın çeşitli bölgelerinde süren kesintisiz savaşlarla süregiden II. Dünya Savaşı, Alman ordularının Polonya'ya saldırdığı 1 Eylül 1939'da başlamış kabul edilir. Ne var ki, birbirinden kopuk görünseler de bu tarihten önceki çatışmalar ve I. Dünya Savaşı sonrası yapılan ancak mağlup devletleri memnun etmemiş olan antlaşmaların geçersiz kılınması, savaşta birincil rol oynayan tarafların stratejik hedefleri arasında yer aldığından, savaşın başlangıcı tarihsel olarak daha geriye gitmektedir.

İnsan kaynakları yönünden ağır sonuçları yaşanan bir Kurtuluş Savaşı'nın hemen ardından yeni bir savaşa girmemek konusunda kesin olarak kararlı olan Türk yönetimi, sonuna kadar denge politikasını sürdürebilmiştir. Kaçınılmaz görünen Avrupa savaşı dışında kalabilmeyi sağlamak üzere, İngiltere ve Fransa'yla 19 Ekim 1939'da Ankara'da bir ittifak anlaşması imzalandı.

Alman ordularının Balkanlar'ı istilasının hemen ardından Alman hükümeti Türkiye'ye bir saldırmazlık anlaşması önermiştir. Hitler, devrin Türk cumhurbaşkanı İsmet İnönü'ye gönderdiği kişisel mektubunda, Alman ordularının Türk sınırlarına 85 km'den daha fazla yaklaşmayacağı güvencesini kişisel olarak verdiğini belirtmektedir.

18 Haziran 1941'de imzalanan saldırmazlık anlaşması Türkiye'nin Almanya ile olan ilişkileri yönünden bir kilometre taşı oldu. Ne var ki 10 Ağustos 1941'de Rusya ve İngiltere, ortak notayı Türk hükümetine iletiler.

Bu notada, Türkiye'nin toprak bütünlüğüne saygılı olunacağı ancak, Montrö Boğazlar Sözleşmesi gereği Türkiye'nin boğazları savaş gemilerine kapalı tutma taahhüdüne sadık kalmasının gereği belirtilmiştir.

İzleyen yıllar, Müttefiklerin Türkiye'nin kendi cephelerinde savaşa girmesi konusunda baskılarının giderek arttığı yıllar olmuştur.

2 Ağustos 1944 tarihine kadar Türk yönetimi bu baskılara direnmiş, savaşın kaderinin belli olduğu tespitiyle Müttefiklerle anlaşmaya yönelmiştir. Almanya ile ve hemen ardından Japonya ile tüm diplomatik ve ekonomik ilişkilerini kesme kararı alan Türk yönetimi, Müttefik liderleri Şubat 1945'te toplanan Yalta Konferansı'nda, yeni kurulacak Birleşmiş Milletler'e yalnızca 1 Mart 1945 tarihine kadar Almanya'ya savaş açmış ülkelerin katılmasını içeren bir karar almaları üzerine, 23 Şubat 1945'te Almanya'ya savaş ilan etmiştir.

Almanya'nın yenilmiş olmasından ötürü Türk Silahlı Kuvvetleri'nin bir çatışmaya girmesini gerektiren bir durum ortaya çıkmamış ve savaş kararı uygulamaya konulmamıştır.

1950'li yıllar

Çok Partili Dönem

II. Dünya Savaşı'nın bitmesiyle basında ve mecliste çok partili siyasal sistemi savunan bir anlayış oluştu. Buna CHP genel başkanı ve cumhurbaşkanı İsmet İnönü de yaptığı konuşmalarla destek verdi. Bunu takip eden gelişmelerde, meclisteki bütçe görüşmeleri sırasında, CHP içinde başını Adnan Menderes, Feridun Fikri Düşünel, Yusuf Hikmet Bayur, Emin Sazak gibi bazı milletvekillerinin çektiği bir muhalefet oluştu. 11 Haziran'da kabul edilen Çiftçi Topraklandırma Kanunu, parti içindeki muhalefetin güçlenmesine yol açtı. Bu yasanın görüşüldüğü sırada Celal Bayar, Adnan Menderes, Fuad Köprülü ve Refik Koraltan, parti Meclis Grubu'na Dörtlü Takrir olarak bilinen bir önerge verdiler. Ülke ve parti yönetiminde liberal düzenlemeler yapılmasını isteyen bu önerge, 12 Haziran'da reddedildi. Bu gelişmelerden sonra Menderes, Köprülü ve Koraltan partiden çıkarıldı. Bayar ise önce vekillikten sonra partiden istifa etti.

7 Ocak 1946'da Dörtlü Takrir'e imza atanlar tarafından Demokrat Parti, kuruldu. Parti genel başkanlığına Bayar getirildi. DP, ekonomi ve siyasette liberal düzenlemeleri savunuyordu. DP'nin kuruluşu iktidar tarafından önceleri hoş karşılandı. Ama partinin gelişmesi, tavrın değişikliğine ve baskıların yoğunlaşmasına yol açtı. İktidar muhalefeti ihtilalcilikle suçlarken, muhalefet ise iktidarı tek parti özlemcisi olarak niteledi. Muhalefetin yasalarda ve seçim sisteminde değişiklik isteğinin iktidar tarafından kabul edilmemesi, çatışmaları arttırdı.

Demokrat Parti birinci iktidar döneminde (1950-54) liberalleşmede önemli adımlar attı. Yabancı yatırımlar desteklendi. Ezanın Arapça okunması ve radyoda dini program yapılması yasağı kaldırıldı ve okullara din dersi kondu. 1950 yılında Kore'ye asker gönderilmesinden sonra 1952'de NATO'ya girildi.

DP'nin üçüncü ve son iktidar dönemi (1957-60), iktidar ile muhalefetin yer yer sokağa taşan sert çatışmaları ile sürdü. 23. Hükümet döneminde Menderes Kıbrıs konusunda imzaladıkları ortaklık anlaşmasına garantörlük maddesini yerleştirerek uluslararası başarıya imza atmıştır

Muhalefetin etkinliklerinin soruşturulması için DP tarafından TBMM içinde Tahkikat Komisyonu kuruldu. Komisyon, CHP lideri İsmet İnönü'nün TBMM'deki konuşmasını yasakladı.

Kore Savaşı

Türkiye Cumhuriyeti, 1950 yılında başlayan Kore Savaşı'na fiilen katılmış ve 1950'den 1953'e kadar tugay büyüklüğünde bir kuvvetle Kuzey Kore'ye karşı savaşmıştı. Kunuri Muharebesi'ndeki başarılarıyla dikkat çeken Türk Tugayı, başta Koreliler olmak üzere bütün dünyanın takdirini kazanmıştır.

II. Dünya Savaşı'nın bitip Soğuk Savaş'ın başlamasıyla Türkiye, uluslararası ortamda kendini yalnız buldu. II. Dünya Savaşı'nda tarafsız kalarak bütünlüğünü Almanya'ya karşı korumuş ancak savaş sonrasında Sovyetler'in Doğu Anadolu'da toprak ve Boğazlar'da üs ve ortak savunma talepleriyle karşılaşmıştı. Böylece Sovyet tehdidine karşı müttefik arayan Türkiye Batı Bloğu'na ve Amerika'ya yaklaşıma başladı.

Türkiye, NATO'ya girişini hızlandırmak için başlayan Kore Savaşı'na birlikler göndermiştir. Özellikle sol kesimler tarafından "Türk gencinin kanının Amerika'ya satılması" şeklinde eleştirilen bu davranış, Türkiye ile Batı Bloğu arasındaki yakınlaştırmayı hızlandırmış ve 18 Şubat 1952'de Türkiye bir NATO üyesi olmuştur.

1960'lı yıllar

27 Mayıs Darbesi

27 Mayıs Darbesi [4], 27 Mayıs 1960'ta yapılan ve Türkiye Cumhuriyeti tarihinde gerçekleşmiş ilk askerî darbe[5]. Ayrıca 27 Mayıs Askerî Müdahalesi[6] ya da 27 Mayıs İhtilâli[7] olarak da anılır. Darbe emir komuta zinciri içinde yapılmamıştır; 37 düşük rütbeli subayın planları ile icra edilmiştir. Kritik mevziler bu subayların ellerindeki asker ve silahlarla önce ordudaki komuta kademesinin etkisiz hale getirilmesi ile ele geçirilmiştir. Sonra cumhurbaşkanı ve hükümet üyeleri tutuklanarak, hükümet; 235 general ve 3500 civarında subay (daha çok albay, yarbay, binbaşı) emekliye sevk edilerek, ordu; 1402 üniversite öğretim görevlisi görevden alınarak ve bazı üniversiteler kapatılıp el konularak, üniversiteler; 520 hakim ve yargıç görevden alınarak, yargı kontrol altına alınmıştır. [8] [9]

Darbeden sonra darbeyi planlayan ve icra eden 37 düşük rütbeli subay ve Emekli Orgeneral Cemal Gürsel in oluşturduğu Millî Birlik Komitesi ülke yönetimini üstlendi.

1950 yılında iktidara gelen Demokrat Parti'nin ülkeyi gitgide bir baskı rejimine ve kardeş kavgasına götürdüğü gerekçelerini [10] ileri sürerek Türk Silahlı Kuvvetleri içerisinde bir grup subay, 27 Mayıs 1960 sabahı ülke yönetimine bütünüyle el koydu.[11] 37 subaydan oluşan Millî Birlik Komitesi bu hareket ile anayasa ve TBMM'yi feshetti, siyasi faaliyetleri askıya aldı, Cumhurbaşkanı Celâl Bayar, Başbakan Adnan Menderes başta olmak üzere birçok Demokrat Partiliyi tutuklattı. Genelkurmay Başkanı Orgeneral Rüştü Erdelhun, İstiklal Savaşı kahramanlarından Ali Fuat Paşa, Kore gazisi Tahsin Yazıcı ve emekli olduktan sonra DP'den milletvekili seçilen eski Genelkurmay başkanı Mehmet Nuri Yamut da tutuklananlar arasındaydı.

3. Ordu Komutanı Orgeneral Ragıp Gümüşpala'nın, eğer darbenin lideri kendisinden daha kıdemli değilse ordusuyla Ankara'ya yürüyüp isyancıları yakalayacağını söylemesi üzerine darbeden haberi olmayan Emekli Orgeneral Cemal Gürsel Millî Birlik Komitesi'nin başına getirildi.[12] Bu darbenin daha sonraki yıllarda meydana gelen askerî darbelerden farkı[13], Türk Silahlı Kuvvetleri emir komuta zinciri içinde yapılmamış olmasıydı;[14] nitekim dönemin Genelkurmay başkanı da yönetime el koyan askerî güçler tarafından tutuklanmıştı.

Askerî en fazla rahatsız eden gelişmelerden biri DP'nin, 1932'de Atatürk tarafından çıkartılan ezanın Türkçe okunması kanunu değiştirmesiyle ilintiliydi. Cumhurbaşkanı ile Başbakan arasında bile tartışmalara neden olan bu konu, Menderes'in istifaya yanaşma resti ile sona ermiş ve ezan uzun bir aradan sonra yeniden Arapça okutulmaya başlanmıştı. Bu değişiklik ve Menderes'in Sizler isterseniz hilafeti bile getirirsiniz!" açıklaması genç subayların ve aydın kesimin tepkisini çeken uygulamalardan sadece biriydi.

Yüksek Adalet Divanı'nca yargılanlardan 15 kişi idama, 31 kişi ömür boyu hapse, 418 kişi değişik hapis cezalarına çarptırılırken 123 kişi de aklandı. Millî Birlik Komitesi'nin onayıyla Fatih Rüştü Zorlu ve Hasan Polatkan 16 Eylül 1961, Adnan Menderes ise 17 Eylül 1961'de İmralı Adası'nda idam edildi.Celal Bayar ve Refik Koraltan ile 11 kişinin idam cezası ömür boyu hapse çevrildi. DP, 29 Eylül 1960'ta kapatıldı.

Türkiye İşçi Partisi

1961 Anayasasının getirdiği demokratik ortamda, 12 sendikacı'nın İstanbul Valiliğine verdikleri bildirimle kurulan Türkiye İşçi Partisi, kısaca TİP, 1961-1980 yılları arasında Türkiye'de faaliyet gösteren bir siyasi partidir. 13 Şubat 1961'de, Şaban Yıldız, Kemal Sülker, Kemal Türkler, İbrahim Güzelce, Rıza Kuas, İbrahim Denizci, Adnan Ardan, Avni Erakalın, Kemal Nebioğlu, Hüseyin Uslubaş, Ahmet Muslu ve Salih Özkarabay tarafından kurulmuştur. Parti 1961 seçimlerine katılamadı.

TİP, 1965 seçimlerinde, 54 ilde, %3 oy alarak TBMM'ye 15 milletvekili göndermiştir. Çetin Altan'ın da aralarında olduğu bu milletvekilleri muhalefet görevini üstlenmişlerdir.

1968'de Sovyetler Birliği'nin Çekoslovakya'yı işgali partiyi ikiye bölmüştür.12 Mart 1971 muhtırası sonrasında 21 Temmuz TİP kapatıldı. Liderleri tutuklandı

11 Şubat 1961'de Demokrat Parti'nin devamı olarak kurulan Adalet Partisi 15 Ekim 1961 seçimlerine girerek %34,8 oy topladı. 450 kişilik mecliste 158 milletvekilini, Senatoda ise 150 senatörün 70'ini aldı. Cumhuriyet Halk Partisi-Adalet Partisi koalisyonu kuruldu.

Demokrat Partinin devamı olduğunu söyleyen Adalet Partisinin 27 Mayıs'tan hemen sonra yapılan bu seçimde aldığı %34.82lik oy oranı Türk halkının ihtilalle ilgili düşünceleri açısından önemlidir.Tıpkı 1980 sonrasında Kenan Evren tarafından kurdurulan ve açıktan oy istenen MDP ye oy vermemekle gösterdiği tutum gibi.

1961-1965 arası kurulan üç İnönü Hükümeti'nin de Çalışma Bakanı olan Bülent Ecevit Ortanın Solu politikasını benimsemişti özellikle Çalışma Bakanlığı döneminde işçilerle çok iyi ilişkiler kurmuştu. Bakanlığı döneminde 1963'te Grev, Lokavt ve Toplu Sözleşme Yasası'nın çıkarılmasını sağladı.[15]

1970'li yıllar

12 Mart Muhtırası

Amacı, Ecevit'e göre, CHP içinde egemen olan "ortanın solu" politikasına son vermek ve partinin iktidar olmasını önlemek olan Türk Silahlı Kuvvetleri'nin 12 Mart 1971'deki müdahalesi İnönü'nün parti genel sekreteri Bülent Ecevit'le anlaşmazlığa düşmesine ve Ecevit'e genel başkanlığa giden yolun açılmasına olanak vermiştir. Ecevit'le yoğun bir mücadeleye giren İnönü, Mayıs 1972'de toplanan V. Olağanüstü Kurultay'da, politikasının partisince onaylanmaması durumunda istifa edeceğini açıkladı. Kurultayda parti meclisi Ecevit'in yanında yer alınca da 8 Mayıs 1972'de CHP genel başkanlığından ayrıldı. Türk siyasal yaşamında parti içi mücadele sonucunda değişen ilk genel başkan olan İnönü 4 Kasım 1972'de CHP üyeliğinden, 14 Kasım 1972'de de milletvekilliğinden istifa etti. Başvurusu üzerine tabii senatör olarak Cumhuriyet Senatosu'nda görev aldı.

1960'ların ortalarından itibaren Türkiye'de başlayan öğrenci hareketlerinin en önemli önderlerinden ve Türkiye Halk Kurtuluş Ordusu (THKO)'nun kurucu ve yöneticilerinden Deniz Gezmiş, 6 Mayıs 1972'de idam edilmiştir. "...Yaptıklarımızın haklı olduğuna inanıyorum. Halen de bu inancı taşıyorum. Türkiye'nin bağımsızlığından başka bir şey istemedim ve bu sebeple Amerikan emperyalizmine ve işbirlikçilerine karşı mücadele verdik. Bundan dolayı ölümden korkmuyoruz. Onu ancak işbirlikçiler düşünsün ve ancak onlar kendi canının telaşına düşsün. Ve ben 24 yaşındayken kendimi Türkiye'nin bağımsızlığına armağan etmekten onur duyuyorum." [16]

Ecevit'li CHP: Milliyetçi Solculuk [değiştir]

30 Haziran 1972'de toplanan CHP 21.Olağan Kurultayı partideki büyük iktidar değişimine sahne oldu, CHP Tüzüğü'nün 35 maddesi birden değiştirildi. Kurultay, Genel Başkanlıktan istifa eden İsmet İnönü'nün CHP Kurultayına son katılımına sahne oldu.Bülent Ecevit, 1085 delegeden 1032'sinin oyunu alarak tekrar Genel Başkanlığa seçildi.

14 Ekim 1973 tarihinde yapılan seçimlerde Ecevit'in başkanlığındaki CHP en fazla oyu almasına rağmen çoğunluğu kazanamadı. 26 Ocak 1974 tarihinde Milli Selamet Partisi ile kurduğu koalisyon hükümetinde ilk defa başbakanlık görevini aldı. Sadece 10 ay süren bu koalisyon hükümetinin tarihe geçen en önemli olayı Kıbrıs Harekâtı olmuştur. Türk müdahalesi sonucu Yunanistan'daki cunta idaresi ve Kıbrıs Nikos Sampson Hükümeti de yıkılmıştır. 26 Ocak 1974 - 17 Kasım 1974 tarihleri arasında görevde bulunan Bülent Ecevit tarafından kurulan CHP ve MSP koalisyon hükümeti 37. Cumhuriyet Hükümeti, I. Ecevit Hükümeti olarak anılmaktadır.

Milliyetçi Cephe Hükümetleri

I. Ecevit Hükümetinin hükümetin dağılması üzerine Süleyman Demirel'in başbakan olarak görev yaptığı AP-MSP-MHP-CGP partilerinden oluşan ve daha sonra I.Milli Cephe Hükümeti olarak adlandırılacak olan koalisyon hükümeti kuruldu.

II. Ecevit Hükümeti [değiştir]

1979 yılında yapılan ara seçimlerde başarısızlığa uğrayan Ecevit görevden çekildi ve Süleyman Demirel 25 Kasım 1979 tarihinde MSP ve MHP'nin desteğiyle bir azınlık hükümeti kurdu. 12 Eylül 1980 tarihinde Genel kurmay başkanı Kenan Evren'in komutasındaki silahlı kuvvetler ülkenin yönetimine el koydu.

Kıbrıs Harekâtı

1960'da Kıbrıs'ta yaşayan Rum ve Türk cemaatleri arasında kurulan ortaklık Kıbrıs Cumhuriyeti yaşanan iç çatışmalar sonucu sürdürülemez olmuş ve 15 Temmuz 1974 tarihinde Yunan cuntasının Kıbrıs'da darbe yaptırması sonucu 20 Temmuz 1974 tarihinde Türkiye Cumhuriyeti Devleti Türk Silahlı Kuvvetleri'nin Garanti Anlaşması'nın III. maddesine istinaden Kıbrıs Harekâtı'nı gerçekleştirmiştir.

20 Temmuz 1974 sabahı Türk Ordusunun Kara, Deniz ve Hava Kuvvetleri Kıbrıs'a havadan indirme ve denizden çıkarma yapmaya başladı.

Türk kuvvetleri 22 Temmuz'da Girne'yi ele geçirdi. Türk paraşütçüleri Kıbrıs'ın başkenti Lefkoşa'nın Türk kesimine indi. Yunan birliklerinin Ada'da garantör olarak bulunan Türk birliğine saldırması ise, çarpışmaların Ada geneline yayılmasına neden oldu. 22 Temmuz akşamı Türkiye, BM Güvenlik Konseyi'nin ateşkes kararını kabul etti. Türk müdahalesi sonucu Yunanistan'daki cunta idaresi ve Kıbrıs Nikos Sampson Hükümeti de yıkılmıştır.

8 Ağustos'ta II. Cenevre Konferansı sırasında yapılmakta olduğu sırada Rum Millî Muhafız Alayı ve EOKA-B işgal ettikleri yerleri tahliye etmedikleri gibi ellerindeki esirleri de serbest bırakmamışlardır. Bunun üzerine Türkiye 14 Ağustos'ta başlayıp 16 Ağustos'ta sona eren üç günlük II. harekâtı gerçekleştirdi.

25-26 Ağustos 1974 tarihinde Kıbrıs'a gelen BM Genel Sekreteri toplumlar arasında ikili görüşmelerin başlatılmasını istemiş, mutabakat gereği nüfus mübadelesi yapılmış ve iki bölgeyi ve iki toplumlu bir federal yapı için uygun ortam sağlanmış oldu. 13 Şubat 1975 günü Kıbrıs Türk Federe Devleti'nin ilanı Doktor Fazıl Küçük tarafından açıklanarak gerçekleşti. Ancak hedeflenen federal yapı gerçekleşmediğinden 15 Kasım 1983 tarihinde KKTC'nin ilanı gerçekleşti.

Yıllarca süren toplumlararası görüşmelerden bugüne değin herhangi bir sonuç çıkmamıştır. En son BM Kıbrıs Çözüm Planı ile iki toplum arasında yeniden birleşme imkânı da referandum'da Türklerin "evet"ine karşı Rumların "hayır" demesi sonucu gerçekleşmemiştir.

1980'li yıllar

24 Ocak Kararları

Süleyman Demirel, 1979 yılında Başbakanlık Müsteşarlığı'na getirdiği Turgut Özal'a, yeni bir ekonomik istikrar programı hazırlama görevi vermiş ve program kısa sürede hazırlanmıştır; bir başka deyişle IMF tarafından hazırlanmış olan program, 24 Ocak 1980'de kamuoyuna açıklandı.

IMF'nin daha önce yaptıramadığı isteklerini içeren program; Türkiye'yi tek taraflı olarak yabancı sermayeye açmıştır.

Kararlar uygulanmaya başlanmasından dört yıl sonra, bu politikaların burjuvazinin küçük bir kesimi dışında tüm toplum kesimlerinin çok önemli kayıplarına neden olduğu görülmüştür. Bu politikaların ortaya atıldığı dönemde destekçisi olan büyük holdinglerin önemli bir kesimi desteklerini geri çekmiştir.[17]

24 Ocak kararlarınının 12 Eylül öncesi demokratik ortamında uygulanmasının zor olduğu ve Darbe ardından, siyasi cinayetlerin çok kısa sürede sona ermesi, Amerika Birleşik Devletleri yönetiminin darbeden haberdar olduğu ve darbe gecesi Başkan Jimmy Carter'a bizim çocuklar işi bitirdi anlamında bir mesajın, bir toplantının ortasında iletildiğinin anlaşılması, 12 Eylül Darbesinin Demirele karşı değil Ecevit önderliğinde gittikçe güçlenen sol harekete karşı yapıldığı şüphesi uyandırmıştır.

12 Eylül 1980 darbesi

27 Mayıs 1960 darbesi ve 12 Mart 1971 muhtırasının ardından Türkiye Cumhuriyeti tarihinde silahlı kuvvetlerin yönetime üçüncü açık müdahalesi 12 Eylül 1980 darbesidir.

Bu müdahale ile Süleyman Demirel'in Başbakan'ı olduğu hükümet görevden alındı, Türkiye Büyük Millet Meclisi lağvedildi, 1970 sonrasında değiştirilen 1960 Anayasası tamamen rafa kaldırıldı ve Türkiye siyasetinin yeniden tasarlandığı bir baskı dönemi başladı.

12 Eylül 1980 askerî darbesinin gerekçeleri arasında ülkede yaygınlaşan siyasi cinayetler, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin birçok tur ardından Cumhurbaşkanı'nı seçememesi ve 6 Eylül günü Konya'da Necmettin Erbakan önderliğinde yapılan ve darbe liderlerinin şerhat amaçlı bir kalkışma girişimi olarak nitelediği yürüyüş gösterildi.

Darbe ardından, siyasi cinayetlerin çok kısa sürede sona ermesi, güvenlik güçlerinin şiddet eylemlerini darbe öncesinde neden önlemediği / önleyemediği sorularını da beraberinde getirdi. Amerika Birleşik Devletleri yönetiminin darbeden haberdar olduğu ve darbe gecesi Başkan Jimmy Carter'a bizim çocuklar işi bitirdi ” anlamında bir mesajın, bir toplantının ortasında iletildiğinin anlaşılması, 12 Eylül'de ABD'nin rolü konusunu da tartışmalara açtı.

Siyasi yasaklar ve Özallı yıllar

7 Kasım 1982'de anayasa halkoyuna sunuldu ve %91.3 oyla anayasa kabul edildi. Aynı oylamayla MGK ve Devlet Başkanı Kenan Evren de 7. Cumhurbaşkanlığına seçildi. Seçimlerin 6 Kasım 1983'te yapılacağı açıklandı ve 1983 ortalarında siyasi faaliyetler serbest bırakıldı ancak MGK işleri sıkı tutuyordu. Parti kurulurken MGK'ya kurucuları veto etme yetkisi verildi.

CHP'nin tabanına hitap eden Erdal İnönü'nün kurduğu SODEP, Adalet Partisi'nin ardılı olarak kurulan Büyük Türkiye Partisi ve Doğru Yol Partisi de vetolardan nasibini almıştı. Seçimlere Turgut Özal'ın başında bulunduğu ANAP, Necdet Calp'in başında bulunduğu Halkçı Parti ve Turgut Sunalp'in Milliyetçi Demokrasi Partisi katıldı. 6 Kasım 1983 seçimleri sonucunda ANAP tek başına iktidara geldi ve 12 Eylül 1980 askeri darbesinden sonra, IMF politikalarını uygulamak amacıyla Bülend Ulusu Hükümeti'nde ekonomiden sorumlu Başbakan yardımcılığı görevine getirilen, göreve getirildikten 22 ay sonra, 14 Temmuz 1982 yılında istifa eden

ve 20 Mayıs 1983'de Anavatan Partisi'ni kuran Turgut Özal yeni hükümeti kurdu. (ANAP %45:212, HP %30:117, MDP:71)

6 Kasım 1983'deki seçimlerde 400 kişiden oluşan parlamentoda 211 milletvekili çıkararak iktidar ve 45. Dönem Başbakanı olan Özal 1984 yerel seçimlerinde tekrar iktidar oldu. 25 Mart 1984'te yapılan yerel seçimlere SODEP de katıldı ve ANAP'ın ardından %23.4 oy alarak ikinci parti oldu.

Demokrat Parti (DP) ve Adalet Partisi(AP)'nin devamı olarak kabul edilen Doğru Yol Partisi 1983 yılında kurulduğunda Genel Başkanlığında Ahmet Nusret Tuna vardı ve ancak 1 ay kadar partiye başkanlık etti. Ardından Yıldırım Avcı başkanlığa geldi. 1985'teki olağan kurultayda Hüsamettin Cindoruk'a yenilerek başkanlık görevini bıraktı.

13 Nisan 1984'te toplanan SODEP 1. Küçük Kurultay'ında Genel Başkan Erdal İnönü solda tek çatının şart olduğunu söyledi ve 26 Eylül 1985'te Gürkan ve İnönü SODEP-HP birleşme protokolünü imzaladılar. Yeni partinin adını Sosyaldemokrat Halkçı Parti olarak açıkladılar. HP kurultay toplanarak partinin adı SHP olarak değiştirildi. Ardından toplanan SODEP kurultayında parti feshedildi ve SHP'ye katıldı. 30 Mayıs 1986'da SHP 1. Kurultay toplandı ve Erdal İnönü genel başkan seçildi.

14 Kasım 1985'te Rahşan Ecevit tarafından kurulan DSP, eski Halkçı Parti'den ayrıлып bağımsız kalmış ya da SHP'den görüş ayrılıkları nedeniyle ayrılmış kimi milletvekillerinin katılımıyla TBMM'de grup oluşturdu.

İlk ayaklanma 1921 yılında Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne karşı bağımsız zaza-alevi devleti kurma amacıyla [kaynak belirtilmeli] girişilen Koçgiri aşireti tarafından başlatılan Dersim aşiretlerinin de desteklediği (Tunceli) yöresinde gerçekleşen Koçgiri İsyanı ayaklanmasıdır. Koçgiri ayaklanmasını Zaza-alevilerden; Haydar ve Alişan beyler ile Gülağaoğullarından Mehmed İzzet, Naki, Hasan Askeri, Kazım ve Alişir yönetmiştir. İsyana, Nurettin Paşa ve Topal Osman yönetimindeki [Giresun] muhafız alayı tarafından kısa sürede bastırılmış ve isyandan netice alınamamıştır. İsyana katılıp yakalananlara idam cezası verilmiş ancak daha sonra Dersim aşiretlerinin araya girmesiyle Mustafa Kemal Paşa cezaları kaldırmıştır.

1930'larda meydana gelen Dersim isyanı, yapılan bir askerî harekâtın sona erdi. Ayaklanmanın lideri Seyit Rıza ile 6 kişi idam edildi. Çok sayıda ayaklanmacı değişik hapis cezalarına çarptırıldı. Durulmayan olaylar üzerine 1938'de yeni bir ayaklanma çıktı ve başlatılan ikinci askeri hareket sonunda Eylül 1938'de ayaklanma tamamen bastırıldı.

TBMM'de yapılan görüşmelerde, bu gelişmelerin başta Fransa ve Fransa'nın mandası altındaki Suriye tarafından kışkırtıldığı ileri sürüldü. Başbakan İsmet İnönü ise, Tunceli ilinde iki yıldır izlenen reform programının amacının bölgenin uygar bir hâle getirilmesi olduğunu belirterek, programa karşı bölgede direniş olduğunu belirtmiştir.

Kurtuluş Savaşı sırasında dahi yaşanan isyanlar Cumhuriyetin ilanından sonrada devam etmiş ve etmektedir.

1970'lerin başında örgütlenmeye başlayan, 1984'te dağ kadrolarını oluşturarak paramiliter yapıya bürünen, Kürdistan İşçi Partisi (Kürtçe:Partiya Karkerên Kurdistan, daha alışılmış hâliyle PKK), KADEK ve Kongra-Gel isimlerini kullanmış olan, kendisine Türkiye'nin güneydoğusu, Irak'ın kuzeyi, Suriye'nin kuzeydoğusu ve İran'ın kuzeybatısını kapsayan bölgede bir devlet kurmayı amaçlayan ve bu amaçla söz konusu toprakların Türkiye Cumhuriyeti sınırları dahilinde kalan kısmına sahip olabilmek için Türk Silahlı Kuvvetleri ve sivillere karşı silahlı eylem yapan örgüt, 15 Şubat 1999'da Abdullah Öcalan'ın Kenya'da uluslararası bir operasyonla yakalanması ile büyük oranda çökertilmiş ve etkinliği yok denecek noktaya getirilmiştir. Bugün ise ad değiştirip siyasallaşarak meşrulaşma çabasına girmiştir.

Dörtler'in dönüşü

1987 yılında yapılan referandum ile siyasi yasaklar kalkmış ve Bülent Ecevit, Alparslan Türkeş, Süleyman Demirel ile Necmettin Erbakan yeniden siyasi arenada yerlerini alabilmişlerdir. Ecevit Demokratik Sol Parti'nin, Türkeş Milliyetçi Çalışma Partisi'nin, Demirel Doğru Yol Partisinin'nin, Erbakan ise Refah Partisi'nin genel başkanları oldular

Hüsamettin Cindoruk 1987 yılında siyasi yasakların kalkması üzerine Süleyman Demirel'in genel başkanlığa geçmesi amacıyla istifa etmiştir ve bununla beraber Süleyman Demirel genel başkanlığa seçilmiştir. 1987 genel seçimlerinde, ANAP %36,31 oyla 292 milletvekili çıkarmış ve Özal tekrar çoğunluğu sağlayarak 46. Dönem Başbakanı olmuştur. 1987 seçimlerinde DSP iki milyonu aşkın (% 8,54) oy almasına rağmen barajın altında kalması nedeniyle milletvekili çıkaramadı. %24,74 oy alan SHP ve %19,1 oyla DYP, 1987'de meclise giren partilerdir.

26 Mart 1989 yerel seçimlerinde SHP; İstanbul, Ankara ve İzmir belediye başkanlıklarıyla 39 ilin belediye başkanlığını kazanmıştı ayrıca il genel meclisi seçimlerinde %28.8 oy almayı başarmıştı. SHP ve DYP ANAP iktidarının meşrutiyetini kaybettiğini halkın desteğini yitirdiğini ve bu nedenle genel seçimlerin yenilenmesi

gerektiğini savunmaya başladılar. Turgut Özal 9 Kasım 1989'da Kenan Evren'den boşalan cumhurbaşkanlığına SHP ve DYP'nin muhalefetine rağmen seçildi. Turgut Özal'ın Cumhurbaşkanı seçilmesini protesto eden Hatay milletvekili Murat Sökmenoğlu milletvekilliğinden istifa ederek sine-i millete döndü.

1990'lı yıllar

20 Ekim 1991 seçimlerini DYP kazandı. DYP %27:178, ANAP:115, SHP %20:88, RP:62, DSP:7)

Seçimlere Halkın Emek Partisi (HEP) ile birlikte katılan SHP seçimlerden sonra TBMM açılışında Kürt kökenli milletvekillerinin Kürtçe yemin etmeye kalkışması ortalığı karıştırdı. 21 Mart 1992 Nevruz Bayramı'nda çıkan olaylar sonucunda da SHP içindeki HEP kökenliler partiden istifa ettiler.

Demirel DYP-SHP koalisyon hükümetini 20 Kasım 1991'de kurdu. SHP Genel Başkanı Erdal İnönü Başbakan Yardımcılığı görevini almıştı.

12 Eylül döneminde çıkartılmış olan kapatılan siyasi partilerin aynı adla tekrar açılmasını engelleyen yasa Haziran 1992'de kaldırıldı. SHP içindeki muhalefet hareketinin önde gelen ismi Deniz Baykal ve diğer CHP kökenliler CHP'yi tekrar açma kararı aldılar. 9 Eylül 1992'de CHP tekrar açıldı. SHP'den ayrılan bir grup milletvekili CHP'ye geçti.

17 Nisan 1993'te Cumhurbaşkanı Turgut Özal'ın vefat etmesi üzerine 16 Mayıs 1993'te Süleyman Demirel Cumhurbaşkanlığına seçilmiştir. Genel Başkanlığa, Milli Eğitim Bakanı Köksal Toptan, İçişleri Bakanı İsmet Sezgin ve Ekonomiden Sorumlu Devlet Bakanı Tansu Çiller adaylıklarını koydular ancak ilk turda yeterli oyu alamamasına karşın Tansu Çiller'in yüksek oy alması diğer adayların adaylıktan çekilmelerine sebep olmuş ve 13 Haziran 1993'te Genel Başkanlığa Tansu Çiller seçilmiştir. 14 Haziran'da, Süleyman Demirel de 50. hükümeti kurma görevini Tansu Çiller'e vermiştir.

Solda birlik çalışmaları

26 Mart 1994 yerel seçimlerine ayrı ayrı giren SHP, DSP ve CHP'nin; solun toplam oy oranı %25 olabiliyordu. Bir önceki seçimde kazanılan büyük kentler Refah Partisi'ne teslim edilmişti. CHP bu seçimlerde sadece %4.7 oranında oy alabilirdi. Sosyal Demokrat oylar gitgide eriyordu ve birleşme çalışmaları başladı. 18 Şubat 1995'te toplanan ortak kurultayda 1003 delege birleşmenin CHP, 635 delege de SHP çatısı altında olması yönünde oy kullandı. Bunun üzerine SHP feshedilerek CHP'ye katılım kararı alındı. Hikmet Çetin oybirliğiyle CHP'nin 5. Genel Başkanı seçildi. Birleşme sürecinde partiden istifa eden CHP Genel Sekreteri Ertuğrul Günay yerine Adnan Keskin getirildi. 25 Şubat'ta yapılan seçimde Adnan Keskin Genel Sekreter oldu.

9 Eylül 1995'deki kurultayda ise Deniz Baykal genel başkanlığa geldi. 30 Ekim'de DYP ve CHP bir koalisyon hükümeti kurdu. CHP Genel Başkanı Deniz Baykal Başbakan Yardımcısı ve Dışişleri Bakanı olarak yer aldı. TBMM seçimlerin 24 Aralık 1995'te yenilenmesi kararı aldı. CHP bu seçimde kılıpayı %10 barajını aşarak TBMM'ye girdi. Seçimlerin galibi ise Necmettin Erbakan'ın başında bulunduğu Refah Partisi olmuştu. RP %21.3:158, DYP:135, ANAP:132, DSP:76, CHP:49.

Post-modern darbe; 28 Şubat

12 Eylül Darbesi sonucu ortaya çıkan siyasetin etkisiyle 1980 ve 1990'larda radikal sağcı grupların güçlenmiş ve bunun sonucu olarak Refah Partisi 1995'teki genel seçimlerinde siyasette güçlü duruma gelmiştir. 1996 yılında, seçimlerinin ardından kurulan DYP - ANAP hükümetinin kısa sürede dağılmıştır. Bunun üzerine TBMM'de birinci parti durumunda olan RP ile DYP arasında kurulan 54.hükümet,8 Temmuz 1996'da TBMM'de yapılan oylamada güvenoyu almayı başarmıştır.

28 Şubat 1997 Cuma günü yapılan MGK Toplantısı'nda radikal dinci faaliyetlere ilişkin bir MİT raporu ele alınmıştır. Bu rapordan yola çıkarak alınan kararlar için bir çeşit "sivil muhtıra" yorumu yapıldı. Türk siyaset tarihine 28 Şubat Kararları olarak geçen kararlar Türk siyasi tarihinde önemli değişikliklere neden oldu.

Başbakan Necmettin Erbakan'ın 'havada yakıt ikmali' olarak tanımladığı başbakanlık görevini hükümet ortağı DYP genel başkanı Tansu Çiller'e vermek amacıyla 18 Haziran 1997'de istifasını Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel'e sundu. Ancak Demirel, hükümet ortaklarının arasındaki protokolü dikkate almayarak hükümeti kurma görevini ANAP genel başkanı Mesut Yılmaz'a verdi. 12 Temmuz'da Mesut Yılmaz başkanlığında ANAP - DSP - Demokrat Türkiye Partisi arasında kurulan 55. hükümet TBMM'den güvenoyu aldı.

MGK'nun 28 Şubat kararlarının ardından özellikle 18 Nisan 1999 seçimlerine kadar süren zaman diliminde 14 Ağustos 1997'de 8 yıllık kesintisiz eğitim kanunu TBMM'de kabul edildi. Bu kanunla İmam Hatip Liseleri dahil Meslek Liselerini ortaokul bölümleri kapatıldı.

1998 Kasım ayında eski RP'li İstanbul Büyükşehir belediye başkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın belediye başkanlığı düşürüldü.

28 Şubat süreci sırasında TSK içinde dönemin Genelkurmay Başkanı İsmail Hakkı Karadayı yerine iki ismin ; dönemin Genelkurmay 2. Başkanı Çevik Bir ile Genelkurmay Genel Sekreteri Tümgeneral Erol Özkasnak'ın adları daha çok ön plana çıktı. 2001 yılında bir televizyon programına katılan dönemin Genelkurmay Genel Sekreteri emekli Tümgeneral Erol Özkasnak, 28 Şubat süreci'ni "post-modern bir darbe" olarak tanımlayan bazı yazarları haklı bulduğunu söyledi.

2000'li yıllar

Adalet ve kalkınma partisi: Recep Tayyip Erdoğan

12 Aralık 1997 tarihinde Recep Tayyip Erdoğan, Siirt'te yaptığı konuşmasında Türk Ceza Kanunu'nun 603456868/15154 maddesinden "Halkı din ve ırk farkı gözeterek kin ve düşmanlığa açıkça tahrik etmek" suçundan dört ay hapis cezası almış [18][19]; fakat 14 Ağustos 2001'de kurduğu Adalet ve Kalkınma Partisi 3 Kasım 2002 genel seçimlerinde birinci olunca, seçim yasaklı Erdoğan'ın yerine Abdullah Gül 58. Cumhuriyet Hükümeti'ni kurmuş, ardından aklanarak beraat etmiş ve partisinin başına geçmiştir.

11. Cumhurbaşkanlığı seçimleri

Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer'in görev süresinin 16 Mayıs 2007 tarihinde dolacak olması nedeni ile yapılacak Cumhurbaşkanlığı seçimi Başbakan Erdoğan'ın muhtemel adaylığına başta CHP olmak üzere diğer siyasi partiler karşı çıkmışlardır.

CHP Erdoğan da dahil olmak üzere 3 ana makamın Milli Görüş adı verilen siyasi İslam akımının temsilcileri tarafından doldurulacağı ve bunun ülkede gerilime neden olacağı; Cumhurbaşkanı'nın tarafsız olması ve toplumsal uzlaşma ile seçilmesi ; bu makamın sahibinin Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş felsefesi ve kurallarını içine sindirebilmiş olası gerekçeleri ile başta Erdoğan olmak üzere bu görüşe sahip kişilerin devletin temel nitelikleri ile ters düşeceği fikrini savunarak karşı çıkmıştır.

Cumhurbaşkanlığı seçim sürecinin başlaması ile AKP Dışişleri Bakanı Abdullah Gül'ü aday göstermiştir. CHP seçimlerin açılış oturumunda gerekli sayının 367 olması gerektiği, Meclis İçtüzük ihlali yapıldığı gerekçesi ile Anayasa Mahkemesi'ne seçimlerin iptali ve seçim sürecinin durdurulması için müracaat etmiş; Anayasa Mahkemesi aldığı karar ile oturum yeter sayısının 367 olması gerektiği kararını almış ve bunun neticesinde "Türkiye Tarihi'nde görülmemiş bir kararla" TBMM Cumhurbaşkanını seçemediği için erken genel seçime gitmek zorunda kalmıştır.

Cumhuriyet Mitingi

Cumhuriyet Mitingi, 14-15 Nisan 2007 tarihlerinde Ankara'da düzenlenen miting. Atatürkçü Düşünce Derneği (ADD) tarafından düzenlenen mitingde katılımcılar askere olan güvenlerini ve laik bir cumhurbaşkanı isteklerini dile getirdiler. Miting sırasındaki protestoların ana hedefi Recep Tayyip Erdoğan ve benzer zihniyettekilerin olası cumhurbaşkanlığı adaylığıydı.

2007 Milletvekili seçimleri

2007 seçimlerinde, AKP %47 ile TBMM'de sandalye çoğunluğunu elde etmiş ve seçim akabinde Başbakan Erdoğan toplumsal uzlaşma içinde olacakları beyanatını vermiştir. TBMM'nin açılması ve Başkanlık seçimlerini takiben Cumhurbaşkanlığı seçim süreci başlamış, AKP Abdullah Gül'ün adaylığının devam ettiğini kamuoyuna deklare etmiştir. Bunun üzerine CHP ülkenin erken seçime Abdullah Gül'ün adaylığı sebebi ile gidildiği, AKP'nin Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde uzlaşma karşıtı tutumlarının devam ettiği gerekçesi ile oturumlara katılmayacaklarını ve Gül seçildiği taktirde görev süresi boyunca Cumhurbaşkanının hiçbir davetine katılmayacaklarını, ancak Gül'ün seçimini sonucunu da meşruiyet konusu yapmayacaklarını beyan etmiştir.

MHP ise ilk oturuma katılacaklarını ancak kendi adaylarını göstereceklerini seçimden önce ve sonrasında beyan ederek, Kayseri milletvekili Sabahattin Çakmakolu'nu Cumhurbaşkanı adayı göstermişlerdir.

DSP ise Erdoğan'ın uzlaşma yanlısı olmayan tutumuna tavır koymak ve Cumhurbaşkanlığının uzlaşma ile seçilen; her kesimi temsil edebilme yeteneğine sahip birisinin olması gerekliliği düşüncesi ile bireysel başvuru yaparak aday olan Eskişehir milletvekili Tayfun İçli'nin adaylığının desteklenmesi kararını almıştır.

2011 Seçimleri

2011 seçimlerinde, AKP %49,95 ile TBMM ye 326 milletvekili ile girmiştir. Oy oranı artışına karşın meclise giren milletvekili bir önceki seçime göre azalmıştır. AKP hükümeti 3. kez iktidarda olup büyük bir kitlenin güvenini aldığını kanıtlamıştır. CHP %25,94 oy almıştır. CHP genel başkanı Kemal Kılıçdaroğlu'nun seçim öncesi doğuya ekonomik özgürlük tanınacağını söylemesi ve milletvekili adayı olarak darbeyi teşebbüsten tutuklanan komutanları göstermesi seçimlerde kayda değer bir artış gösterememesine neden oldu.

Notlar [değiştir]

1. Mustafa Kemal Atatürk, Nutuk
 2. a b Yüksel Kaştan-Karaelmas Üniversitesi
 3. Hacettepe Üniversitesi-Atatürk Sonrası İç Politika
 4. TBMM.gov 27 Mayıs 1960'ta yapılan askerî darbe ile sona erdi, URL erişim tarihi: 13 Haziran 2008
 5. Sakallıoğlu, Ümit Cizre. "Parameters and Strategies of Islam-State Interaction in Republican Turkey." International Journal of Middle East Studies, Vol. 28, No. 2 (May, 1996), pp. 231-251. Cambridge University Press. URL erişim tarihi: 14 Haziran 2008.
 6. Jacob M. Landau, Radical Politics in Modern Turkey, BRILL, 1974. ISBN 9-0040-4016-1 "The 1960 Military Intervention and the 1961 Constitution" bölümü.
 7. TBMM.gov 27 Mayıs ihtilali ile ülke yönetimine el koyan askerî güç, URL erişim tarihi: 14 Haziran 2008
 8. Mümtaz'ler Türköne, "27 Mayıs'ın hesabı ", 27 Mayıs tarihli Zaman gazetesi, URL erişim tarihi: 27 Mayıs 2010
 9. Eski Meclis Başkanı Ferruh Bozbeyle, "Cunta, en büyük tasfiyeyi yargıda ve orduda yaptı" 30 Mayıs tarihli Zaman gazetesi, URL erişim tarihi: 30 Mayıs 2010
 10. Murat Belge, "27 Mayıs'ın tekrarı", 27 Mayıs tarihli Taraf gazetesi, URL erişim tarihi: 27 Mayıs 2009
 11. Ahmet Kekeç, "O silahlar babanızın malı mı?", 13 Mayıs 2009 tarihli Star gazetesi, URL erişim tarihi: 27 Mayıs 2009
 12. Sırrı Yüksel Cebeci, "Bana göre 27 Mayıs Neden İhtilal Değildir?", Tercüman gazetesi, URL erişim tarihi: 14 Haziran 2008
 13. http://www.sabah.com.tr/Yazarlar/ardic/2009/12/23/kanli_mi_yapacaksınız_kansiz_mi
 14. Enis Berberoğlu, "28 Şubat ve 27 Mayıs farkı", 27 Nisan 2003 tarihli Hürriyet gazetesi, URL erişim tarihi: 14 Haziran 2008
 15. İdris Adil-DİĞİMEDYA
 16. Deniz Gezmiş'in kendi ağzından mahkeme savunmasının da bulunduğu ses kaydı
 17. Kurtuluşçepheşi
 18. <http://www.radikal.com.tr/1998/09/24/politika/muh.html>
 19. <http://www.milliyet.com.tr/1998/04/22/siyaset/siy00.html>
- Kaynaklar
- Atatürk, Mustafa Kemal (1927). Nutuk, Cilt 1-2-3, Türk Devrim Tarihi Enstitüsü, İstanbul 1970.
 - Akay, Oğuz (2006). Atatürk'ün Sofrası. Truva Yayınları. ISBN 975-6237-54-6
 - Öztürk, Kazım (1992). Atatürk'ün TBMM Açık ve Gizli Oturumlarındaki Konuşmaları, Cilt 1-2, Kültür Bakanlığı-Atatürk Dizisi. ISBN 975-17-0635-1
 - Hikmet Bila, CHP 1919-1999, Doğan Kitap, İstanbul 1999.

Kaynak/ http://tr.wikipedia.org/wiki/T%C3%BCrkiye_Cumhuriyeti_siyasi_tarihi